

**РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТІВ
В НАУЦІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

Пузирний Олександр Олександрович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри адміністративного та господарського права
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Процесуальна форма є предметом кримінально-процесуальних та цивільно-процесуальних досліджень, доді як в адміністративному праві цій категорії стали приділяти пильну увагу лише останнім часом. Наприклад, О.І. Миколенко зазначає: «Про процесуальну форму сказано в юридичній літературі чимало думок. Особливо це правове

явище досліджувалося в межах традиційних процесів (цивільного та кримінального), але починаючи з середини 70-х років минулого століття про процесуальну форму все частіше згадують при характеристиці адміністративно-юрисдикційних проваджень, діяльності органів державного управління і навіть при характеристиці правотворчої діяльності законодавчих органів. При цьому процесуальна форма розглядається не тільки як одне з основних понять юридичного процесу чи як особлива "наукова юридична конструкція", а і як критерій поділу правових явищ на процесуальні та матеріально-процедурні» [1, с. 182-183]. Розкрити елементний склад поняття «процесуальна форма» спробував інший адміністративіст – В. Г. Перепелюк, який вважав, що зміст процесуальної форми складають три елементи, які тісно пов'язані із компетенцією адміністративного суду та процесуальними діями інших учасників процесу: «1) порядок ведення адміністративного судочинства; 2) методи (способи) адміністративного розгляду; 3) форми прояву дій (актів) учасників адміністративного процесу та його організатора» [2, с. 14]. Цю концепцію підтримав та розвив в своїх публікаціях О. І. Миколенко [1, с. 187-190], але після цього ґрунтовних комплексних досліджень з цього приводу не проводилось.

На підтвердження цих слів, наведемо приклад публікації А.Б. Грищука і Н.Я. Лепіша на тему «Поняття процесуальної форми адміністративного судочинства» [3, с. 41-45]. Автори використовують у назві та у тексті наукової статті поняття «процесуальна форма» лише для того, щоб обґрунтувати доцільність виділення в системі права України самостійної галузі права – «процесуальне право». Наприклад, вчені роблять такі висновки:

– «Поняття процесуальної форми нерозривно пов'язані з поняттям процесуального права. Про наявність процесуальної форми можна говорити про виділення у системі права відповідної галузі процесуального права» [3, с. 42];

– «При характеристиці права не можна ігнорувати правову реальність, зокрема, Кодекс адміністративного судочинства України, який має самостійний предмет правового регулювання та буде регулювання на основі принципів, які відсутні в інших галузях процесуального права. Це дає вагомі підстави стверджувати, що сформувалася самостійна галузь процесуального права – право адміністративного судочинства, відповідно самостійна процесуальна форма адміністративного судочинства» [3, с. 45].

По суті, процесуальна форма адміністративного судочинства не розкрита в праці А. Б. Грищука і Н. Я. Лепіша. Підстави ж формування нової галузі права України слід, на нашу думку, шукати не в

процесуальній формі, як це роблять вчені, а в критеріях диференціації національного права на галузі. Більшість думок, що висловлені в статті А. Б. Гришук і Н. Я. Лепіш, є суб'єктивними судженнями, які позбавлені достатнього наукового обґрунтування.

На нашу думку, розгляд проблеми процесуальної форми є важливим кроком для вдосконалення сучасної адміністративної юрисдикції. Наукове дослідження цієї категорії спрямоване на визначення її сутності, еволюції та впливу на забезпечення правозахисту та реалізацію принципів справедливості у процесі розгляду адміністративних спорів. Практичні завдання полягають у розробці конкретних рекомендацій щодо удосконалення законодавства та судової практики, а також врахуванні інноваційних підходів до забезпечення відкритості та ефективності адміністративного судочинства. Такий аналіз може сприяти розробці стратегій, спрямованих на забезпечення найвищого рівня правового захисту громадян та суб'єктів адміністративно-правових відносин [4, с. 253-258].

На підставі аналізу наукових джерел, що представлені в Україні, пропонуємо адміністративно-процесуальну форму визначати наступним чином: «Адміністративно-процесуальна форма є комплексом установлених адміністративно-процесуальних норм і стандартів, спрямованих на визначення порядку та регулювання послідовності дій суб'єктів адміністративного процесу та інших його учасників» [4, с. 253-258].

Запропонована нами система змісту адміністративно-процесуальної форми створює уніфіковану основу для забезпечення ефективності, справедливості та відкритості в ході адміністративного судочинства. Отже в її структурі можна виділити наступні елементи:

- *порядок ведення адміністративного процесу*: охоплює встановлення чітких етапів та процедур, а також враховує можливості та вимоги сучасних технологій для оптимізації та прискорення процесу.

- *форма зв'язків та взаємодії*: розширюється до створення механізмів для ефективного обміну інформацією та співпраці між учасниками адміністративного процесу, включаючи можливості електронної взаємодії та використання інших інновацій.

- *форма прояву дій (актів) учасників процесу*: поширюється на визначення конкретних дій та актів, які можуть включати в себе не лише письмові документи, але й електронні засоби, що відповідають сучасним вимогам ефективності та документальності.

- *прозорість та відкритість процесу*: визначається як елемент, що забезпечує доступ до інформації, участь сторін та громадськості, враховуючи принципи відкритого судочинства та управління;

– *адаптивність до змін та інновацій*: додається як аспект, що визначає готовність адміністративно-процесуальної форми до швидкої адаптації до нових законів, технологій, практик та вимог суспільства.

Це визначення доповнене елементами, які враховують актуальні сучасні тенденції та вимоги до адміністративного процесу. У контексті адміністративного права, це поняття визначає не лише процесуальний аспект, але й систему правових норм, які забезпечують організацію та функціонування адміністративного правосуддя, забезпечуючи справедливість, законність та права учасників адміністративних процедур.

Слід констатувати, що у сучасному контексті адміністративно-правових відносин виникає нагальна необхідність в ретельному розгляді та аналізі категорії «процесуальна форма» в рамках адміністративного права та процесу. Ця категорія визначає процедурні аспекти вирішення адміністративних справ і сприяє забезпеченню справедливості та ефективності адміністративного правосуддя. Однак недостатня увага до цього аспекту може призвести до порушення принципів законності, прав та свобод громадян у сфері адміністративного процесу.

Література:

1. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права. Монографія. Х.: Бурун Книга, 2010. 336 с.
2. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2003. 367 с.
3. Гришук А. Б., Лепіш Н. Я. Поняття процесуальної форми адміністративного судочинства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск 76: частина 2. С. 41-45.
4. Пузирний О.О. Процесуальна форма як категорія адміністративного права та процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія право*. 2024. Випуск 82. Частина 2. С. 253-258.